מפניני הפרשה - מאמר

מבבל אנחנו

פרשתנו פותחת בציווי של ה' לאברם להגר מארצו וממולדתו אל ארץ אחרת: **"ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"** (פרק יב'). אברהם אבינו מכונה "אברהם העברי" - מדוע? סיבות רבות נאמרו על כך, אחת מהם על פי הפשט כינוי זה ניתן לאברהם אבינו, מפני שבא מעבר הנהר.

אולם המעניין שבני ישראל המשיכו להיקרא כך לאורך הדורות לדוגמא בדברים פרק טו' יב': **"כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה"** וכך נקראנו בפי הגויים, כשמונה מאות שנה אחר הגירתו של אברהם אבינו לארץ ישראל, ויונה הנביא הציג עצמו: **"עברי אנוכי"**!

ויש להבין - אברהם אבינו הצטווה להתנתק מארצו וממולדתו ומבית אביו, קשר גורלו בארץ ישראל והיא לו לנחלה, ומדוע אין שוכחים, לא לו ולא לזרעו אחריו, שבעצם הגיעו מעבר הנהר - מבבל!

כשנתבונן בדבר, נראה לומר שגלום כאן רעיון עם מסר עמוק: ארץ ישראל היא ארצנו, ארץ חמדה טובה ורחבה, ארץ לא תחסר כל בה, ארץ זבת חלב ודבש, ארץ הקודש כלילת מעולות.

אבל כדי להכיר בטובה ולהשכיל להודות לה' עליה - יש לזכור תמיד מאין הגענו. ולכן אנו זוכרים ומזכירים לעצמנו שלמקום נפלא זה הגענו מהיכן? מבקעת שינער, ממצולת בבל, ממדבריות עיראק.

ונראה לומר שמסיבה זו לא נברא האדם הראשון ישירות בגן עדן אלא כמו שכתוב בבראשית פרק ב' ח': **"ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם, וישם שם את האדם אשר יצר"**. מדוע?

מבאר בעל ה"חזקוני": **"שאילו נברא בגן עדן, יהיה סבור שכל העולם כן הוא. לכן בראו מבחוץ, וראה כל העולם מלא קוצים וברקנים, ואחר כך הכניסו לגן עדן, מקום מובחר."**

עפ"י זה אפשר לתת מבט נוסף להבנת צרות הגלות בכלל, וכל התהליך של תקופת **"עקבתא דמשיחא"** בפרט. מדוע בדור שלפני הגאולה תהיה תקופה רעה? מדוע התבשרנו מראש בסוף מסכת סוטה שב"עקבתא דמשיחא": היוקר יאמיר, הגפן תיתן פריה והיין יהיה ביוקר, המלכות תיהפך לכפירה, נערים פני זקנים ילבינו, הבן אינו מתבייש מאביו, תכלה פרוטה מן הכים, ואין עוזר וסומך לישראל?

כדי שכאשר תבוא הגאולה, נדע להעריך אותה, נבין את טובתה מכל הבחינות: החברתית, הרוחנית, המדינית, הכלכלית. נצא בכולן מאפילה לאורה, מצרה לרווחה, משיעבוד לגאולה, ונשורר שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו!

על פי רעיון זה ניתן להבין את דברי דוד המלך עליו השלום בתהלים שביקש: **"הושיענו ה' אלוקינו וקבצנו מן הגויים, להודות לשם קודשך להשתבח בתהילתך"**. וכדי לדעת על מה להודות לשם קודשו, מטעימנו הבורא יתברך טעמו של הסתר פנים, של הפך גאולה.

אנו חיים ברוך ה' במדינה עצמאית בארץ ישראל, ולא תמיד ולא אצל כולם פועמת תחושת הכרת הטוב לה' יתברך על כך, אבל אם נזכור את "חשכת הגלות" ממנה יצאנו אנו או אבותינו - אזי יתמלא פינו שירה כים ולשוננו רינה להודות ולהלל את ה' יתברך על רוב חסדיו.

בין אדם לחבירו

חרטה, וידוי וקבלה לעתיד יכולים להועיל בתשובה רק על עוונות שבין אדם למקום. על עוונות שבין אדם לחבירו מעבר לתשובה הכוללת חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, לא תהיה לו כפרה כל עוד לא ביקש החוטא מחילה מחבירו.

לכן אדם שגרם נזק לחברו מעבר לתשובה הכוללת חרטה, וידוי וקבלה לעתיד, חייב הוא לפצות אותו על הנזק לרצותו ולבקש את מחילתו. דברים אלו מתייחסים ונכונים בעיקרון גם לאדם שדיבר על פלוני דבר שעלול להזיק לו, אולם רק אם כבר נגרם לחבירו נזק על ידי אותו דיבור.

שואל ומשיב

שאלה: האם מצווה לשבח את ארץ ישראל (הארץ) והאם אסור לגנותה?

תשובה: יסוד חטאם של המרגלים היה שלא אהבו את הארץ, שנאמר בתהלים קו', כד: **"וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו"**.

מתוך כך דיברו בגנותה. מכאן נלמד על מעלתה של ארץ ישראל, שהרי איסור לשון הרע חל על אנשים בלבד, כדי שלא לצערם, לפיכך אין איסור לספר לשון הרע על עצים ואבנים שאינם חשים צער.

אולם על ארץ ישראל אסור לספר לשון הרע, מפני שהמדבר בגנותה כופר בתורה ששיבחה את הארץ, ומעכב את גילוי שמו של ה' בעולם, שאינו מתגלה אלא דרך ארץ ישראל, ארץ הקודש. לפיכך עונשו של המוציא דיבת הארץ חמור במיוחד, שאפילו בני דור דעה, שקיבלו תורה מסיני, לא עמדה להם זכותם, וכיוון ששמעו עליה לשון הרע ומאסו בה, נגזרה עליהם מיתה, ונתעכבה כניסת ישראל לארץ ארבעים שנה.

כמו כן מסופר במסכת כתובות בדף קיב. על גדולי האמוראים שהיו משתדלים שלא יצא שם רע על ארץ ישראל. רבי חנינא, כשהיה מהלך בארץ ישראל וראה מכשול בדרך, היה מתקנו. ומפרש רש"י שהיה משווה ומתקן מכשולי העיר מפני חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו, היה מחזר תמיד לתקנה כדי שלא יצא שם רע על דרכיה. ורבי אמי ורבי אסי היו מדקדקים להושיב את תלמידיהם במקום הנעים ביותר, בבוקר כשהיה מעט קר הושיבום בחמה, ולעת הצהרים כשנעשה חם הושיבום בצל, כדי שלא יתרעמו חלילה על ישיבת הארץ ואקלימה.

עלינו לתקן את חטא המרגלים ולדבר בשבחה של הארץ ולהודות לה' על המתנה הטובה שהנחיל לאבותינו ולנו. ובפרט בדורנו, שבחסדי ה' מיליוני יהודים זכו לעלות לארץ, להקים בה משפחות וליישבה, מה שלא זכו דורות רבים של צדיקים וקדושים לפנינו. לכן חובה מוטלת עלינו, להקפיד לדבר בשבחה של ארץ ישראל, לאהוב את נופיה, לקשטה בעצים ופרחים, לנקותה מפסולת, לתקן את דרכיה, לבנות בה בתים נוחים ונאים.

כתב הרב קוק באגרות ראיה שיסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם, בא ממה שאין מודיעים את ארץ ישראל, את ערכה וחוכמתה. (מבוסס על פניני הלכה)

מפניני הפרשה - רעיון

אמונה ובטחון

בפרשה מסופר על ירידת אברם אבינו למצרים עקב הרעב הכבד בארץ - **"ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ:...ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את:...אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך"** (פרק יב- י').

בעניין ירידת אברם אבינו מארץ ישראל למצרים מפני הרעב, כתב הרמב"ן שאברהם אבינו חטא חטא גדול, והיה לו לבטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו, וגם למה הכחיד ששרה היא אשתו ולא בטח בה', גם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה, היא עוון, כי האלוקים ברעב יפדנו ממות, וע"י זה נגזר גלות על זרעו.

אמנם מפרשים רבים כתבו, שאברם אבינו ע"ה ברשות ה' יצא, כמו שאמרו רז"ל: **אמר רבי פינחס, אמר הקב"ה לאברהם, צא וכבוש הדרך לפני בניך"**. אם כן פשוט שבצווי ה' הלך למצרים ולא יתכן לומר שנחשב לו לחטא.

עוד הרי ביצחק גם הוא רצה ללכת למצרים מפני הרעב, ואמר לו ה': **"אל תרד מצרימה..."** ולמה לא אמר לאברהם גם כן, ואדרבה ליצחק נאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי, ואיך הבטיח יצחק בדבר שעשה אברהם חטא (מעשי ה', מסכת אבות). לכן נראה שהטעם שהלך למצרים אפילו שהיה בוטח בה' שיצילו, הוא, שאם יפצה אותו ה', צריך שבזכותו יפצה גם כן כל אנשי כנען אויבי ה', ולתת לאברהם לחם לבדו, היה צריך להוריד לו מן השמים, כי לא היה לו חלקת קרקע לזריעה, שהרי במות שרה הוצרך לקנות קרקע.

טעם נוסף, מפני שלא רצה להראות עצמו שבע בין רעבים, כי איש חסד היה ונתן מלחמו לדל. וזה שאמר: **"כי כבד הרעב בארץ"** להורות כי בארץ לבד היה, ולא אצל אברהם. (עפ"י "וחם השמש")

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד

זוהרה בת אסתר לוי ז"ל

עמל בת נג'י וג'ורג'יה נחום ז"ל

ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה

מרסל שלמה בן הירש דוד ז"ל

אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה

מזל בת יעיש דהרי ע"ה

שלמה בן חנה יחזקאל ע"ה

יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה

אסתר בת ג'ונג'ון גורי ז"ל

סימה בת אסתר שבת ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

בס"ד ט' לחודש מרחשוון ה'תשפ"ו
שנה שלושים ושתים גיליון מס' 06
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

חשמונאים (שעון חורף)
כניסת השבת: 16:33
יציאת השבת: 17:31
זמן רבנו תם: 18:06

שבת קודש
פרשת לך לך

מפטירים בישעיהו פרק מ'

התימנים מתחילים:
"וְאֵל מִי תְדַמְּיוּנִי וְאֶשְׁוֶה"

הספרדים והאשכנזים מתחילים:
"לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב"

אם לא שאל מטר בימות הגשמים עפ"י שו"ע בסימן קיז' ופוסקים אחרונים

הקדמה

המים המגיעים למדינה לכלל ולפרט מאוד חיוניים, ולכן חובה על כל אדם לבקש על גשמים בימות הגשמים.

פסיקת הטור

הטור בסימן קיז' פסק שמי שלא שאל גשמים בימות החורף חוזר על התפילה והביא מחלוקת להיכן הוא חוזר.

"...וכן אם לא שאל בימות הגשמים מחזירין אותו אפילו ששאל טל אף על פי שבהזכרה אינו כן כדפירשתי לעיל, אבל אם שאל מטר ולא טל אין מחזירין אותו. ואם לא שאל מטר ונזכר קודם שומע תפילה אין מחזירין אותו ושואל בשומע תפלה. ואם לא נזכר עד אחר שומע תפילה אם עקר רגליו חוזר לראש. לא עקר רגליו איתמר בירושלמי שחוזר לשומע תפלה ושואל בה וכן פסק רבנו האי. ובעל הלכות גדולות כתב שחוזר לברכת השנים וכן כתב הרמב"ם ז"ל והראב"ד ולזה הסכים א"א ז"ל.

בית יוסף

בבית יוסף, בסימן קיז' הביא מקור לפסיקת הטור שאם שאל מטר ולא טל לא חוזר, מהגמרא במסכת תענית.

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

וכן פסק מרן להלכה בשו"ע בסימן קיז' שבימות הגשמים, מי ששאל טל בברכת השנים ולא מטר, עליו לחזור.

סעיף ד' - **אם לא שאל מטר בימות הגשמים, מחזירין אותו, אף על פי ששאל טל, אבל אם שאל מטר ולא טל, אין מחזירין אותו.**

בסעיף ה' מפרט מרן, להיכן צריך לחזור מי שלא שאל מטר בברכת השנים, לפי המקום בו גילה את טעותו.

סעיף ה' – **"אם לא שאל מטר, ונזכר קודם שומע תפילה, אין מחזירין אותו, ושואל בשומע תפלה...ואם לא נזכר עד אחר שומע תפלה, אם לא עקר רגליו, חוזר לברכת השנים ואם עקר רגליו, חוזר לראש התפילה, ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, אעפ"י שעדיין לא עקר רגליו, כעקורים דמי, ואם נזכר אחר שחתם שומע תפלה, קודם שהתחיל רצה, נראה שאומר ותן טל ומטר, ואחר כך אומר רצה".**

משנה ברורה

במשנה ברורה ס"ק טו' כתב שאדם הנזכר לפני שהתחיל "תקע" שואל שם: **"אם לא שאל - עיין במגן אברהם ובשערי תשובה שכתבו דאם נזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומרו שם..."**

פסקי תשובות

בספר 'פסקי תשובות' בסימן קיז' סעי' ד', פירט את המקומות בתפילה בהם שם לב לטעותו וכיצד יתקנה: **נזכר קודם שסיים ברכת השנים, ראוי שיחזור לותן טל ומטר לברכה וימשיך כסדר ולמנהג האומרים בקיץ "ברכנו" ובחורף 'ברך עלינו' יחזור לראש הברכה, אך גם אם אמר במקום שנזכר 'ותן טל ומטר לברכה' ומסיים הברכה נמי שפיר יצא ידי חובתו.**

"סיים ברכת השנים ועדיין לא התחיל תקע בשופר, וכן אם אמר ברוך אתה ה', יסיים מברך השנים, ויאמר שם 'ותן טל ומטר לברכה'..."

התחיל ברכת תקע בשופר, יאמר בשומע תפילה לפני כי אתה שומע וכו' 'ותן טל ומטר לברכה'.

סיים ברכת שומע תפילה ועדיין לא התחיל 'רצה' יאמר שם 'ותן טל ומטר לברכה', ואם אמר ברוך אתה ה' דברכת שומע תפילה ועדיין לא סיים הברכה, לדעת המשנה ברורה (קי"ד סקל"ב) יסיים למדני חוקיך ויאמר ותן טל ומטר וכו' כי אתה שומע וכו', ולכמה מן האחרונים לא יסיים למדיני חוקיך, כיון שבאפשרותו לגמור הברכה ולהזכיר לפני רצה.

"התחיל רצה כל זמן שלא סיים 'יהיו לרצון...(השני) חוזר לברכת השנים, טעה וחזר לברכת שמע קולנו והזכיר ותן טל ומטר וכו', שוב אין מחזירין אותו לברכת השנים, טעה וחזר לתחילת התפילה, מפסיק מיד היכן שנזכר ומתחיל ברכת השנים..."

ילקוט יוסף

להלן מספר הלכות בעניין זה מספר ילקוט יוסף הלכות תפילה ב' סימן קיז' - דיני שאלת טל ומטר. סעיף ז' – **"מי שטעה בתפלת ערבית בימות הגשמים, ולא שאל טל ומטר בברכת השנים, וסיים תפלתו, אף על פי שמעיקר הדין תפלת ערבית רשות, אף על פי כן חייב לחזור ולהתפלל שנית..."**

סעיף ח' – **"אשה שטעתה בברכת השנים ולא שאלה טל ומטר, בין בשחרית ובין בשאר תפלותיה, דינה כאיש שטעה ולא שאל טל ומטר..."**

סעיף י' – **"מי שנסתפק אם שאל טל ומטר בתפלתו או לא, אם נזכר להסתפק לפני ברכת שמע קולינו, שואל טל ומטר בשומע תפילה, ואם נזכר לאחר שהתחיל רצה, אם הוא בתוך שלשים יום מיום שמתחילים לשאול בו טל ומטר, חוזר לברכת ברך עלינו, שחזקה עליו שאמר ברכנו כפי שהיה שגור בפיו קודם זמן שאלה. ואם הוא לאחר שלשים יום אינו חוזר, שחזקה עליו שאמר כהוגן..."**

סיכום

אדם שלא שאל מטר בימות הגשמים, מחזירים אותו, אפילו ששאל טל, אבל אם שאל מטר ולא טל, אין מחזירים אותו. אם לא שאל מטר, ונזכר לפני שומע תפלה, אין מחזירים אותו, ושואל בשומע תפילה. ואם נזכר אחרי שומע תפלה, אם לא עקר רגליו, חוזר לברכת השנים, ואם עקר רגליו, חוזר לראש התפילה, ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, אעפ"י שעדיין לא עקר רגליו, הרי הם נחשבים כעקורים. ואם נזכר אחר שחתם שומע תפלה, קודם שהתחיל רצה, נראה שאומר ותן טל ומטר, ואחר כך אומר רצה.

פינת העורך

בפתיחת פרשתנו מצווה הקב"ה את אברם: **"לך לך מארצך...אל הארץ אשר אראך"** (פרק יב, א'). על פסוק זה כתב רבי נחמן מברסלב: יש אנשים הרוצים ומוכנים לנסוע לארץ ישראל, בתנאי שיבטיחו להם מראש נסיעה נוחה, בלא עמל ויגיעה. אולם – יש לדעת שהמבקש באמת ובתמים לעלות לארץ האבות צריך להיות מוכן לעלות אף אם יצטרך ללכת ברגל, כדברי ה' לאברהם: "לך לך..." שמשמעם הליכה ממש ברגל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לעמיעד משה ובתיה הודיה גליקסברג הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולמשפחותיהם משפחת מרא דאתרא הרב שלמה ואמירה גליקסברג שליט"א ומשפחת תורן הי"ו - יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר מאיר מנחם רוזנברג הי"ו ולכל בני משפחתו לרגל הגיעו למצוות.
יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

ברכת בורא שמן ערב

שמן אפרסמון

שמן אפרסמון התלמודי הוא שמן שהיה מופק בארץ ישראל מצמח האפרסמון שהוא צמח מיוחד הגדל באזור ים המלח בקרבת העיר יריחו ואין לו כל קשר לאפרסמון של ימינו. שמן האפרסמון, היה ידוע לשבח בזכות ריחו הטוב, ועל שם ריחו הטוב נקראת העיר יריחו.

המקור בתלמוד

הגמרא במסכת ברכות דף מג. מברכת - מה מברכים על הנאה מריחו של שמן אפרסמון? מסקנת הגמרא היא שצריך לברך בורא שמן ערב. עוד מובא שם בהמשך שעל הנאה מריחו של ה"קושט " מברכים "בורא עצי בשמים". לגבי הנאה מריחו של "משהא כבישא" שלפי פירוש רש"י הוא שמן שכבשו בו את ה"קושט" עד שקיבל את ריחו, נחלקו האמוראים אם מברכים על הנאה מריחו "בורא עצי בשמים", או לא.

"אמר ליה רב חסדא לרב יצחק: האי משהא דאפרסמון מאי מברכין עלויה? - אמר ליה, הכי אמר רב יהודה: בורא שמן ארצנו. אמר ליה: בר מיניה דר' יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל, לכולי עלמא מאי? - אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: בורא שמן ערב".

אמר רב אדא בר אהבה: האי כשרתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים, אבל משהא כבישא – לא, ורב כהנא אמר: אפילו משהא כבישא, אבל משהא טחינא - לא; נהרדעי אמרי: אפילו משהא טחינא.

פירוש רש"י

משהא דאפרסמא מאי מברכין - על ריחו. שמן ארצנו - שהיה גדל ביריחו ועל שם הריח היתה נקראת יריחו, והוא פנג האמור בספר יחזקאל (כ"ז) יהודה וארץ ישראל המה רוכליך בחיטי מנית ופנג - כך ראיתי בספר יוסף בן גוריון. בר מיניה דרב יהודה - אל תביא לי ראיה מדבריו בזו. כשרתא - קושט. משהא כבישא - שמן שבו טמון הקושט והשמן מריח מן הבושם שבתוכו. לא - הואיל ואין נראה לעינינו אלא השמן. משהא טחינא - שטחנו בו כשרתא.

תוספות

התוספות במסכת ברכות דף מג. כתבו בשם רבנו חננאל, ש"משהא כבישא" הכוונה לשומשומים שערבבו אותם לזמן רב במיני בשמים, ולאחר שהשומשומים קלטו את ריחם טוחנים ויש בהם את ריח מיני הבשמים.

הלכות גדולות

מדוע להנאה מריחו של שמן האפרסמון תיקנו ברכה מיוחדת, בספר הלכות גדולות סימן א' - הלכות ברכות פרק שישי, הסביר את ההבדל בין שמן אפרסמון לשאר הבשמים שמפיקים מצמחים: **"משהא דאפרסמא בורא שמן ערב ומאי שנא מכל משחי בשמי, הנך מעצר עצרי להו, וריחא דהאי מאילנא נפיק".**

שיטה מקובצת

בשיטה מקובצת במסכת ברכות דף מג. מסביר שהמיוחד בשמן האפרסמון הוא שהשמן נמצא בתוך הפרי ויוצא ממנו על ידי חיתוך הפרי מבלי לסחוט את הפרי או לבשלו ועל כן מברכים עליו ברכה מיוחדת.

מאירי בבית הבחירה

מדוע לא מברכים על שמן אפרסמון "בורא פרי העץ"? המאירי בברכות דף מג. כתב ששמן אפרסמון הוא מי בושם שמופק ע"י שנותנים עץ אפרסמון, לתוך כלי זכוכית המכיל שמן, ובמשך הזמן קולט השמן את הריח מהאפרסמון, והואיל ואין בשמן שום ממשות של העץ אין מברכים על ההנאה מריחו "בורא עצי בשמים" אלא "בורא שמן ערב". אבל אם נשארת בשמן ממשות מהעץ, מברכים על ההנאה מריחו "בורא עצי בשמים".

רבינו יונה

רבינו יונה על הרי"ף ברכות לא: כתב שמברכים על הנאה מריחו "בורא שמן ערב" מפני שזו ברכה מיוחדת שנתקנה על הנאה מריחו של שמן אפרסמון בלבד, מפאת חשיבותו, ואין לדמותו לשאר השמנים שהם כמותו.

פסיקת הרמב"ם

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ט' הלכה ג' פסק להלכה, שלא רק על שמן האפרסמון מברכים בורא שמן ערב, אלא גם על כל השמנים הדומים לו:

"שמן של אפרסמון וכיוצא בו מברך עליו בורא שמן ערב"

פסיקה להלכה בטור ובשו"ע

הטור בסימן רטז' פסק: **"משהא דאפרסמון מברכין עליו בורא שמן ערב"** וכן פסק מרן להלכה בשו"ע בסימן רטז' סעיף ר', שעל הנאה מריחו של שמן אפרסמון מברכים בורא שמן ערב: **"על שמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב".** וממה שפסק מרן בסעיף ו' שלהלן לא ניתן לדייק אם לדעתו ברכת "בורא שמן ערב" נתקנה על הנאה מריחו של שמן האפרסמון בלבד, או גם על הנאה מריחם של שמנים הדומים לו.

"שמן שבשמו כמו שמן המשחה, אם בעצי בשמים, מברך בורא עצי בשמים, ואם בעשבי בשמים, מברך בורא עשבי בשמים, ואם היו בו עצים ועשבים, מברך בורא מיני בשמים, ואם סיננו והוציא ממנו הבשמים, יש אומרים שמברך בורא שמן ערב, ויש אומרים שאינו מברך עליו כלל, דהוי ריח שאין לו עיקר, וכיון שספק הוא, נכון ליזהר מלהריח בו". בסעיף ה' פסק לגבי הברכה על ריחו הטוב של שמן זית כתוש: **"שמן זית שכתשו או טחנו עד שחזר ריחו נודף, מברך עליו: בורא עצי בשמים".** ומשמע שאין בו שום מיני בשמים, אם כן יוצא שמרן לא פסק כהסבר המאירי לזה שמברכים על שמן אפרסמון "בורא שמן ערב".

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רטז' ס"ק כב' כתב ששמן האפרסמון הוא השמן המכונה במקרא "צרי" ומתאר את אופן הפקתו. ובס"ק כג', הסביר מדוע קבעו לו ברכה מיוחדת: **"בורא שמן ערב - מפני שנמצא בארץ ישראל והוא חשוב קבעו לו ברכה בפני עצמה להורות על חשיבותו ואם בירך בורא עצי בשמים אם יצא בדיעבד עיין בב"ח ופמ"ג".**

לגבי מה שפסק מרן להלכה שעל הנאה מריחו של שמן זית כתוש או טחון שריחו נודף, מברכים: בורא עצי בשמים". כתב בס"ק כה' שלאו דווקא זית, אלא הוא הדין גם לגבי צמחים אחרים ובהתאם, לסוג הצמח, שאם הוא מין עשב יברכו על שמנו "בורא עשבי בשמים". כמו כן מבאר שם שהסיבה לכך שלא מברכים על ההנאה מריחו "הנותן ריח טוב בפירות" היא, משום שהריח אינו במצבו הטבעי, אלא הופק ע"י כתישתו או טחינתו של הפרי.

כף החיים

ממה שכתב בספר כף החיים בסימן רטז' סעיף מה' נראה שברכת "בורא שמן ערב" נתקנה רק על הנאה מריחו של שמן אפרסמון.

ההלכה ברורה

בספר הלכה ברורה בסימן רטז' ס"ק טז' כתב שמברכים "בורא שמן ערב" גם על הנאה מריחם של שאר שמנים שיוצאים מעצמם על ידי חיתוך העץ כשמן אפרסמון, ואין זה דומה לדעת יש אומרים הראשון בשו"ע.

סיכום

על הנאה מריחו של שמן אפרסמון שהיה מופק מצמח האפרסמון הגדל בקרבת העיר יריחו מברכים "בורא שמן ערב". חז"ל תיקנו לו ברכה מיוחדת מפני שיש בו הדגשת שיבחה של ארץ ישראל. נחלקו הפוסקים האם מברכים ברכה הנאה מריחם של שמנים מפירות אחרים, ונראה שהמברך עליהם "בורא שמן ערב" יש לו על מי לסמוך אבל מ"ספק ברכות להקל" נכון לברך עליהם "בורא עצי בשמים" או "בורא מיני בשמים".

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולהמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקים שהוא ירא מגדולתו.

"**וכבר בארנו שע"י היראה יבוא לדעת חכמה, שהגם שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מופרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו**".

קול ששון לילדים

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מדוע הבהמות של אברם היו יוצאות "זמומות" (סוגר על הפה)?

א. כדי שלא ינשכו ילדים. ב. שלא יאכלו בגזל משדות של אחרים.

ג. סימן היכר בין בהמותיו לאלו של לוט. ד. שילמדו להסתפק במועט.

2. כיצד הגיבה הגר כששרה נתנה לה להינשא לאברם?

א. הודתה לה והעריכה אותה מאוד. ב. המשיכה להתנהג כרגיל.

ג. זלזלה בשרה ודיברה עליה רעות. ד. ביקשה מאברם שיגרש את שרה.

3. באיזה גיל מלו את אברהם וישמעאל?

א. אברהם בן 86 וישמעאל שנה. ב. אברהם בן 86 וישמעאל בן 13.

ג. אברהם בן 99 וישמעאל בן 13. ד. אברהם בן 90 וישמעאל לא נימול.

שאלה עפ"י פירוש ספורנו - כיתות ד' עד ח'

7. על מה היה הריב בין רועי לוט לרועי אברהם (פרק י"ג)?

א. הגזל, רועי לוט רעו בשדות אחרים. ב. המרעה, שלא הספיק לשניהם.

ג. הארץ, רועי לוט טענו ששייכת ללוט היורש. ד. היחס ליושבי הארץ.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...ויתן לו מעשר מכל" (פרק יד') מי נתן למי ומדוע?

א. מלכי צדק לאברם כתודה. ב. מלכי צדק לאברם כשכר טירחה.

ג. אברם למלכי צדק, כי היה כהן. ד. תשובות א' וב' נכונות.

5. "וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאַךְ ה'" (פרק טז') "מלאך ה'" חוזר שוב ושוב, מדוע?

א. להראות גדולת הגר שדיברה עם מלאכים. ב. כך דרכה של התורה.

ג. כל אמירה הייתה על ידי מלאך אחר. ד. תשובות א' וג' נכונות.

6. עם כמה מלאכים דברה הגר כשברחה מבית אברהם (פרק ט"ז)?

א. מלאך אחד. ב. שני מלאכים: אחד להחזירה ואחד לבשרה על ישמעאל.

ג. ארבעה מלאכים ד. היא לא דיברה עם מלאך, ה' דיבר אליה ישירות.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

8. "וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים..." (פרק יג') מה היה חטאם של אנשי סדום?

א. גילוי עריות. ב. התאכזרות לכל מי שעובר להתארח בארצם.

ג. יד עני ואביון לא החזיקו. ד. כל התשובות נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים מזמינה את בנות היישוב בגילאי 18 עד 40 להשתלב במדרשה שתעניק לכן כלים להעצמה אישית וצמיחה תורנית ורוחנית באווירה חמימה וחברותית.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי ע"י כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לאזכרה של קרוב משפחה – הרב שמעון בוחניק – 050-2339941